

Η γλώσσα ως τοπικά εδρασμένη κοινωνική πρακτική: Δεδομένα από τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας σε παιδιά Ρομά

Τριανταφυλλιά Κωστούλη

Στην παρούσα εργασία περιγράφονται και αναλύονται μέσα από τη σκοπιά της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου (ενδεικτικά Gee, 1990, Fairclough, 1995, 2001, Blommaert, 2005) πτυχές ενός προγράμματος γραμματισμού που εκπονούμε για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε παιδιά Ρομά.

Εκκινούμε από τη θέση ότι ένα πρόγραμμα γραμματισμού συνιστά μια ιδεολογική δομή, ένα κείμενο ή τελικό προϊόν, που τα επιμέρους στοιχεία του απηχούν τις ιδεολογικές θέσεις των συντακτών του για τη φύση της γλώσσας. Σε αντίθεση με την κυρίαρχη προσέγγιση περί γλωσσικής διδασκαλίας ως διαδικασίας οικειοποίησης της κυρίαρχης κουλτούρας – μια προσέγγιση που στηρίζεται σε μια στατική και ομοιόμορφη έννοια της κυρίαρχης κουλτούρας και αποσιωπά τις συγκρούσεις αλλά και τις δυναμικές και εν τέλει τις πολιτικές διαδικασίες μέσω των οποίων οικοδομείται η κουλτούρα (κειμενικές κοινότητες, και τρόποι διεπίδρασης), έμφαση δίδεται στο γραμματισμό ως μέσο ενδυνάμωσης.

Η ανάλυση εστιάζεται στις εξής μεταβάσεις που επιχειρούνται: (α) από την έννοια της «ύλης» ή του περιεχομένου της γλωσσικής διδασκαλίας στον προσδιορισμό του γραμματισμού ως κοινωνικής πρακτικής, (β) στη (δια)πραγμάτευση του ρόλου του εκπαιδευτικού και των μαθητών/-τριών ως συνδιαμορφωτών – κι όχι ως εφαρμοστών – ενός προγράμματος που εισάγει ρωγμές στο επίσημο πρόγραμμα του σχολικού γραμματισμού.

Συνοπτικά, το συγκεκριμένο πρόγραμμα γραμματισμού προάγει ένα δυναμικό μοντέλο γλωσσικής χρήσης που, μέσα από την έννοια της κειμενικής κοινότητας, των επικοινωνιακών πλαίσιων και των ποικίλων κειμένων, ενσωματώνει και αξιοποιεί τοπικές και εναλλακτικές πρακτικές γραμματισμού εντός πολλαπλών, κυρίαρχων και μη, κειμενικών κοινοτήτων· αντιμετωπίζει τις γλωσσικές δομές ως δυναμικές κατασκευές μέσω των οποίων αναδεικνύεται η σχέση γλώσσας και κοινωνίας. Έχει ως στόχο να ενισχύσει τις γλωσσικές δεξιότητες των μαθητών/-τριών όχι ως αυτόνομες γνωστικές δεξιότητες αποκομμένες από την κοινωνική και ιδεολογική τους διάσταση αλλά ως στοιχεία για την «κοινωνική ενδυνάμωσή» τους. Η κοινωνική ζωή – η κυρίαρχη κουλτούρα- δεν παρουσιάζεται ως ένα σύνολο αποπλαισιωμένων κειμένων ή ως ένα σύνολο στατικών και προκαθορισμένων επικοινωνιακών πλαίσιων όπου τα άτομα ανταλλάσσουν πληροφορίες αλλά ως ένα δίκτυο από κοινότητες γραμματισμού που συνοικοδομούνται από την ενεργό συμμετοχή των ατόμων και συμβάλλουν στη διαμόρφωση ταυτοτήτων.

Από την άποψη αυτή, το ίδιο το πρόγραμμα, οι δομές που προτείνει αλλά και η σχέση του με τους λόγους περί διδασκαλίας και μάθησης της γλώσσας στο πλαίσιο του επίσημου σχολικού γραμματισμού (αναλυτικό πρόγραμμα, εγχειρίδια) αποτελούν αντικείμενο Κριτικής Ανάλυσης των μηχανισμών με τις οποίες δομούνται μαθητικές ταυτότητες σε ποικίλα σχολικά πλαίσια (‘επίσημο’ πρόγραμμα γλωσσικής διδασκαλίας, φροντιστηριακές δομές).

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Blommaert, Jan (2005) *Discourse: A Critical Introduction*. Cambridge: CUP.

Fairclough, N. (1995) *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Discourse*. London: Longman.

Fairclough, N. (2001) *Language and Power* (2nd edition). London: Longman.

Gee, J.P. (1996) *Social Linguistics and Literacies: Ideology in Discourses*. 2nd edition. New York: Falmer Press.